

»O ded, povejte mi, če tudi
Ostali svet ima srce?
Zakaj z zatiranjem povrača
Dobrote nam velike te?

O ded, zakaj tako zatiran
Naš rod je, davnih dnij junak?
Zakaj pravice sam ne tirja?
Ko jaz vže bil bi mož krepak . . .«

Kot zvezde jasne upa, starčku
Solzé priplavajo v oči,
V naročje vnuka ded oklene
In boljših dnij se veseli.

St. pl. Orlovič.

Petránova Ljudmila.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

III.

Minilo je kakih deset let. Ljudmila je dorasla in dovrševala vsakdanjo šolo.

Videli smo takoj začetkoma naše povesti, kako plemenito srce je imela. Tiha solza se ji je prikradla v oko, ko je stopala iz Korenove hiše domov. Svetli žarki pomladnega solnca so se odsevali v njenem vencu; odsevali so pa tudi v solzi, ki se je potočila po njenem licu. Kateri odsev je bil lepši, ne morem vam povedati.

»Ti si jokala, moja Milka«, dejala je mati in poljubila hčerko na čelo. Jokala si same sreče in zadovoljnosti. Tudi jaz se radujem danes s teboj, moje dete.«

Ljudmila je povedala ihté, kaj se ji je zgodilo medpotoma iz cerkve in kako mrzlo so jo odpravili iz Korenove hiše.

»Lepo je in prav, da si to storila. Oče nebeški ti je zapisal to dobro delo; sedaj pa pomisli, kaj je bolje: posvetna hvala ali nebeško plačilo.«

Ljudmila ni rekla ničesar, lahno je zardela in se skoro sramovala svoje slabosti. Mati je spoznala njeno zadrego, zato je ni več spominjala tega, marveč je dejala: »O, da bi živel še danes tvoj oče, kako srčno bi se veselil tvoje sreče. Toda upajva, da gleda z nebesnih višav na naju obe in se raduje z nama. On prosi pri Bogu za naju, da se nama ne zgodi krivica.«

Ljudmili so solze zalile oči. Mati jo je posadila zraven sebe na klop in začela: »Do danes ti nisem še pravila tega. Nisem si upala kalíti tvoje otroške sreče, tudi danes naj zato toga ne obsenči tvojega srca. Človek obrača, Bog obrne.

Tisto leto je bil kapitan Pavel na dopustu. Skupno sta odhajala s tvojim ranjkim očetom, Pavel na svoje mesto, oče v službo na Reko. Rajni tvoj oče naju je potem obiskaval vsako nedeljo. To so bili najlepši časi našega življenja. Ali na svetu ni stalne sreče. Oče ni bil še dobro leto v novi službi, ko ga je ujela na potu od železniške postaje proti domu huda ploha. Do niti moker je prišel domov in legel v posteljo, iz katere ni nikoli več vstal. Zgrabila

ga je plučnica; in dasi še primeroma mlad in krepak, je kmalu slutil, da ji ne uide. Prejel je sv. popotnico in me poklical k postelji. Ondaj je bilo tebi tri leta. Zatrjeval nama je še slednjič svojo nedolžnost zastran Korenovega denarja, in če bi izkopali tu-le pod našim ognjiščem, ne samo kakor oni dan na Korenovem vrtu tam-le za hišo srebrne tolarje, ne verjamem, da bi jih bil skril tvoj oče. Priporočil nama je poštenost, ljubezen in spravljivost ter izdihnil svojo blago dušo.

Sedaj pa še nekaj. Koren sumi, da sva midve podedovali po očetu ukradene denarje; stvar je pa neresnična. Pošteno sva se preživljali ob delu svojih rok. Ali to je zadostovalo samo za sproti. Ko sem ono leto zbolela, sem se zadolžila za nekaj goldinarjev pri Kotniku, ki je bil dober prijatelj tvojemu očetu. Rad mi jih je posodil, in upam, ko bodeva obe delali, zasluživa v kratkem toliko, da povrnem dolg.«

Ondaj se prikaže mimo okna zagoreli obraz umirovljenega kapitana Pavla. V ustih je imel pipo dolgocevko, pod nosom na pol osivele brke, velike modre oči so prijazno zrle v svet, širokokrajen slamniki mu je pa delal senco do pleč. Ni bila to navadna ura, da bi se ustavljal kapitan pri Petranovih. Oglašal se je vedno pri njih le proti večeru, ko se je vračal iz šole ali iz župnišča, kjer je bral časnike ter se pogovarjal o tem, kar se je zgodilo novega po svetu. Ko je minil v to določeni čas, krenil je domov, a med potoma je spregovoril prijazno besedo z vsakomur, da ga je le srečal. Postal je običajno pred kovačnico, kjer je kovač obdeloval s težkim kladivom železo. Ogledal si je tudi, kaj dela čevljar Dreta. Slednjič je stopil k Petranovim ter povedal, kaj je novega po svetu. Povsod je bil dobrodošel gost, in ko bi bil izostal le jeden večer, bi vsi popraševali, zakaj ni kapitana.

Danes je privedla posebna pot Pavla k Petranovim.

»Ali je doma Milka?« vprašal je brez odlašanja.

»Doma, gospod, kmalu bo tukaj«, je bil odgovor.

»Tukaj-le sem ji prinesel nekaj za spomin prvega svetega obhajila. Vrla deklica je; zato želim, da bi se še dolgo spominjala današnjega dne. Z Bogom!« Kapitan ni čakal zahvale. Naglo ma je odrinil.

Petranovka je poklicala Ljudmilo ter ji pokazala lično škatljico, v kateri je bil krasno izdelan zlat križec.

Toda Bog jima je odločil še težavnejšo poskušnjo na potu življenja.

Bilo je nekaj tednov pozneje.

Mrak je legel na zemljo, na nebu je zablestela večernica, za njo pa brez števila drugih zvezd in zvezdic. Ljudje so se vračali s polja, pastirji so gonili živino domov. V stolpu se je oglasil zvon znaneč „Angeljevo češčenje“.

Kapitan Pavel danes ni dobil doma gospoda župnika, zato je krenil v večernem hladu po stranski poti nekoliko na polje. Ugajal mu je skrivnostni mir, katerega je motilo slavčje petje v goščavi ob potoku. Počasi je korakal ter zopet in zopet postajal in poslušal. Zrak je bil napolnjen z vonjavo poljskih cvetic in kapitanu se že davno ni zdelo tako prijetno v božji naravi kot nocoj.

Kar spozná za seboj znane glasove:

»Prodaj meni dolg pri Petranovki!« sili nekoga Ivan Koren.

— Čemu ti bode? Saj veš, da je moj pokojni oče le dobro mislil o Petranu in zato je tudi pomagal vdovi, kadar je mogel. Kako bi smel jaz ravnati drugače kot moj oče?« odgovarjal mu je Kotnik.

»Posebne vzroke imam in dobro ti plačam, če hočeš? Daj, prijatelj. Ako ni drugače, preplačam ti ono malenkost, katere ne bi ti nikoli izterjal.«

— Ne morem, Ivan, ne morem.

»Doklej boš še premišljal?«

— Vedno.

»Poslušaj, da ti povem. Moj brat zahaja pogostoma k Petranovim. Sam ne vem, kaj je to. Zadnjič je deklíci podaril celo zlat križec. Vedi torej: mož ima denar, in jaz ne bi rad, ko bi ga zapustil komu drugemu kot meni. Škoda je vsakega krajcarja takim ljudem, ki so mi takorekoč ukradli hišo, pa jim ne morem do živega. Saj veš, koliko smo našli oni dan na mojem vrtu. Bog vé, koliko je že prej znesel pritepenkama. Zato mu jih moram spraviti s pota. — Ti mi prodaj dolg, jaz pa Petranovki hišo, in mir bo zopet med nami. Ni res?«

Kotnik ni rekel ničesar. Videti je bilo, da bi bil že rad doma, zato je nagloma pozdravil in odšel. Mikala ga je Korenova ponudba, hotel se je le še posvetovati z domačimi o tej stvari in potem ukreniti, kakor bi kazalo bolje.

Kapitan je slišal ta pogovor in hudo mu je bilo pri sreč. Najraje bi bil kar skočil med Kotnika in brata ter jima v krepkih besedah pojasnil njuno početje. Utegnil bi bratu povedati tudi katero grenko zastran trdosrčnosti in hudobnosti. Kotniku bi pa očital dobičkarstvo. Toda premagal se je, stisnil pest in zamahnil s palico proti kraju, kjer sta prej stala onadva, rekoč: »Čakaj; ako to storiš, napeti hočem druge strune. Videti hočemo, kdo zmaga.«

Ko se je vrnil kapitan domov, razgrajal je že Ivan na ves glas po hiši in se silno jezil: »To je vendar sramota, da podpira in daje potuho moj brat ljudem, ki so nam bili vedno v škodo. Koliko mi je pokradel in potajil Petran, tega ne vé nihče.« Njegova žena ga je slišala, a ker je je bilo sram, da ni ničesar dala Milki, ko je rešila Milančka, ni se hotela oglasiti ne za to, in ne za ono stranko.

Pavel je pa rekel, stopivši čez prag:

— Kaj ti je škodil Petran? Ali ni bil vedno pošten pomočnik? Ne sumniči ljudij po krivici.

»Ti se vedno potezaš za kakšne usiljence. Ali ti je treba tega, povej, lepo te prosim!«

— Za pravico se je vsakdo dolžan potezati.

»No, pa se le potezaj. Kmalu boš videl, da je brezuspešno tvoje delo.«

— Ne vem, je rekel Pavel in umolknil. Razšla sta se različnih mislij. Štirinajst dni pozneje je imela Petranovka v rokah tožbo, naj poravna dolg. Tožil jo je pa Ivan Koren.

Bridko je zajokala in stisnila obraz v predpasnik. Premišljala je to in ono, kje bi dobila denar, a vse ni nič pomagalo. Ljudmila jo vpraša:

»Kaj se Vam je zgodilo, mama, da jočete?«

— O, le potrpi, dete moje, to so britkosti življenja, kakoršnih še ti ne poznaš, zato si pa srečna. Kaj me žalosti, izveš že kdaj pozneje.

Deklica ni bila zadovoljna s tem odgovorom, vendar si ni upala več siliti, da bi ji mati razložila vzrok svoje žalosti. Ni namreč hotela polniti dekličinega srca s sovraštvom do onega, ki je bil kriv vse nesreče. Predobro je vedela, da se bo morala izseliti iz hiše, kjer je preživela toliko lepih dni v življenju. Obe bota brez doma, brez strehe. Kotnikov dolg res da ni tako velik, vendar večji kot cena onega koščka zemlje, ki jima je bil doslej v priboljšek. Zapalo bo torej zemljišče in hiša. Kaj ji pomorejo oni krajcarji, ki ji ostanejo? Ali bo mogla s tem preskrbeti svojemu otroku novo domačijo?

Po noči, ko je hčerka sladko spala, je ihtela njena mati na tihem in močila zglavje s solzami, topeča se v vroči molitvi, da bi ljubi Bog potolažil in omečil nemilega soseda prav po znanem izreku: Za reveži hodi Bog.

Minila je prva dražba Petranove hišice, in nihče ni obljubil zahtevane cene. Za drugo dražbo je obljubil Koren, da ponudi on toliko, kolikor je treba, da se njemu poravna dolg in tožni troški. Ubogo Petranovko je to zbadlo kakor nož v srce. Torej tudi še one krajcarje ji hoče iztrgati od ust, kar bi vrglo več. O, nečloveški sosed, da se ne boji Boga!

Da bi se vsaj dobil kdo, ki bi obljubil kupno ceno!

Sedaj tudi Ljudmili ni moglo biti več neznano, zakaj je žalost prevzela materino srce. Tolažila jo je in žalovala ž njo.

V tem se je bližala druga in zadnja dražba.

Začelo se je vroče poletje. Ljudje so spravljali seno, vročina je pritiskala, da so vrane zijale, kakor je govoril čevljar Dreta, ki je veljal v Dolini za polovico vremenskega preroka. Zemlja je razpokana režala proti nebu, zahtevaje močce, zakaj že nekaj tednov ni bilo dežja. Pravi nebeški blagoslov bi bil sedaj, ko bi prišel in namočil žejno lice zemlje. Vse je hrepenelo, vse zdihovalo po njem: Pošlji ga, dobrotno nebo!

(Dalje prihodnjič.)

Zimske pesmi.

8. Očeta čakajo.

Gorki izbi se otroci
Krog peči tiščé,
Menijo se o očetu
In se veselé.

Tončku konja je obljubil,
Konja gladkega,
Ančki punčko, Mimici pa
,Nekaj sladkega!

Skrbna mati pa do okna
Hodi zdaj pa zdaj — —
Čas hiti — kje pač mudi se,
Da ga ni nazaj?

A na polju, širnem polju
Sneg in mrak leži,
In ob cesti tam kraj gozda
Bela smrt stoji.

Tod se vračal bo iz mesta,
Tu počival bo,
Jaz ga s snegom bom odela
In zasnival bo. — —

Smiljan Smitjanič.

